

Yoluxucu xəstəliklər kafedrası

- Dos. Cəlal İsayev

LEYŞMANİOZ

ЛЕЙШМАНИЯ

МОСКИТ

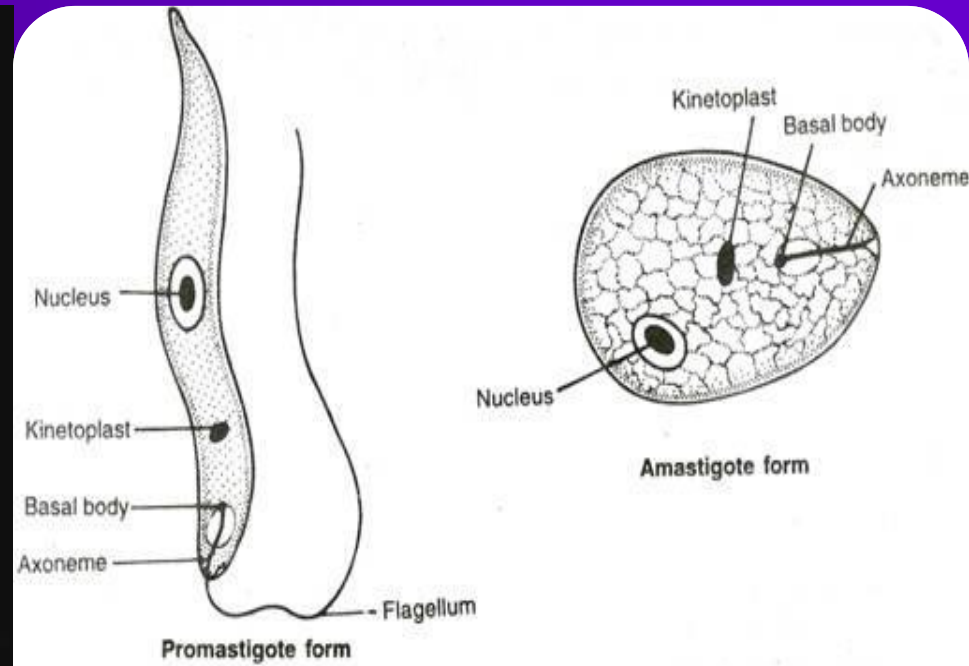

Fig. 178. Morphological forms of *Leishmania donovani*

Leyşmaniozlar (*Leishmanioses*)

- *Leyşmaniozlar- insan və heyvanların parazitər xəstəliyi olub, yüksək qızdırma və daxili orqanların zədələnməsi, arıqlama, progressiv anemiya, qaraciyər və dalağın böyüməsi, leykopeniya (visseral leyşmanioz), dərinin, bəzən selikli qişaların xoralaşmasını verən transmissiv xəstəlikdir.*

TARİXİ MƏLUMAT

- İlk klinik təsvirini – dəri leşmaniozunun ingilis həkimi Pokoka (1745) vermişdir
- Dəri leşmaniozunun törədicisini rus həkimi P.F. Borovski (1898) aşkar etmişdir
- В.Лейшман вѣ С.Донован (1903) Щиндистанда кала-азарла хястяләрін далаьында виссерал лейшмонииозун тюрядисиярини тапмышлар.
- Пресс вѣ Сержан (1905) qardaşları хястялийин ötürülməsində щнцлярин rolunu gösrərmişlər.
- А.Донатйе, Л.Парро (1921) isə bunu експериментал йолла сцбут etmişlər
- Ш.Никол (1908) visseral leşmaniozda infeksiya mənbəyi kimi itlərin rolunu göstərmişdir

- **Leyşmaniozlar 80-ə qədər ölkədə qeyd olunur.**
- **Hər il dünya üzrə 400 minə yaxın insan leyşmanioza yoluxur.**
- **Ümumiyyətlə dünyada 40-60 mln. insan leyşmaniozdan əziyyət çəkir.**

ETİOLOGİYASI

- Törədici Trypanosomatidae ailəsi, Leishmania cinsinə aid hüceyrədaxili parazitlərdir.
- **Həyat tsikli 2 fazada keçir**
leishmanial - amastiqot faza
  - İnsan və onurğalı heyvanların orqanizmində keçir
  - 3-5 mkm ölçüdə, oval formada olur.
  - Makrofaqlarda və retikulo endotelial hüceyrələrdə bölünərək çoxalır
  - Bir hüceyrədə onlarla parazit ola bilər

Leptomonad - promastiçot faza

- Amostiçot formalar hününün bağırsağına düşdükdən 18-20 saat sonra promastiçot formaya çevrilirlər
- İyəbənzərdir. Qamçısı var, hərəkətlidir
- Bütün həyat dövrü hününün bağırsağında keçir
- Qeyri-cinsi yolla - sadə bölünmə yolu çoxalırlar.
- Çoxalan promastiçotlar 5 gündə sonra hününün üdlağına toplanır.

Promastiqot forma

- 7-ci günə ağız boşluğuna keçir və hünülər yoluxdurucu olurlar
- Hünülər qan sorarkən onun xortumunda toplanmış hərəkətli promastiqotlar yoluxmaya səbəb olurlar.
- Yoluxma hünülərin ifrazatları ilə xaric edilən promostiqotların qaşınma nəticəsində dəridən də baş verə bilər.
- Leyşmaniyaları toyuq embrionunda, toxuma kulturalarında. NNN aqarında yetişdirmək mümkündür.

VISSERAL LEYŞMANİOZ- VL

(*LEISHMANİOSİS VISJERALİS*)

- VL əsasən xroniki gedişə malik, dalğavari qızdırma, qaraciyər və dalağın böyüməsi ilə
- Şiddətlənən anemiya, leykopeniya, trombositopeniya, EÇS-in kəskin yüksəlməsi və kaxeksiyanın inkişafı ilə **xarakterizə olunan xəstəlikdir.**

Törədicisi - *L.donovani*-dir. 4 yarım növü vardır:

- ***L.d.donovani* - Hindistan variantı.**
- ***L.d.infantum* - Aralıq dənizi - Orta Asiya variantı.**
- ***L.d.archibaldi* - Şərqi Afrika variantı.**
- ***L.d.chagasi* - Cənubi Amerika variantı.**

- Morfoloji xüsusiyyətlərinə görə heç bir fərq olmasa da, antigen və biokimyəvi xüsusiyyətlərində müəyyən fərqlər mövcuddur.
- Epidemioloji fərqləri də vardır.

VİSSERAL LEYŞMANİOZ

- ❖ **Aralıq dənizi - Orta Asiya variantı zoonozdur**
  - endemik ocaqlarda əsasən 5 yaşadək uşaqlar xəstələnir
  - kliniki-epidemioloji cəhətdən bu varianta Cənubi Amerika variantı yaxındır.
- ❖ **Hindistan VL-u antraponozdur.**
- ❖ **Şərqi Afrika variantı zoonoz olsa da, antroponoz xəstəlik kimi də yayıla bilər.**
- ❖ **Keçmiş SSRİ məkanında, o cümlədən respublikamızda Aralıq dənizi - Orta Asiya VL-zu təsadüf edilir.**
  - onun yayılma arealı 45° şimal en dairəsi və 15° cənub en dairəsində
  - əsasən Aralıq dənizi sahili ölkələrində, Şimali-Qərbi Çində, Yaxın Şərqdə, Orta Asiyada, Cənubi Qafqazda təsadüf edilir.

VL-Epidemiologiyası.

Aralıq dənizi - Orta Asiya variantı zoonoz, təbii ocaqlı, yayılmağa meyilli olan xəstəlikdir.

Üç tip ocağı müəyyən edilir:

- ***təbii ocaqları*** - əsasən vəhşi heyvanlar - çaqqalar, tülkülər, porsuq, sünbülqıran və digər gəmiricilər arasında dövr edir.
- ***kənd ocaqları*** - əsas mənbəyi itlər və bəzən də yuxarıda qeyd edilən vəhşi heyvanlardır.
- ***şəhər ocaqları*** - infeksiya mənbəyi itlərdir. Bir sıra hallarda siçovullarda ola bilər.
- **Xəstəliyin epidemiologiyasında itlər əhəmiyyətli rol oynayırlar.**
- **Yoluxma mexanizmi transmissiv olub, keçiriciləri *Phlebotomus* hünüləridir.**

Distribution of Visceral leishmaniasis

VL-PATOGENEZİ

- **Makrofaqlar tərəfindən tutulan promastiqotlar onlarda amastiqotlara çevrilib çoxalırlar.**
- **Bəzən promastiqotların daxil olduğu yerdə içərisində törədicilər olan makrofoqlardan, retikulyar, epiteloid və s. hüceyrələrdən ibarət ilkin affekt - granuloma formalaşır.**
- **İlkin affekt dəri forması üçün xarakterikdir. Visseral leyşmaniozda bu büruzə vermır, ya zəf nəzərə çarpır**
- **Sonradan levsmaniyalar regionar l/düyünlərinə keçib qaraciyərə, dalağa, sumuk iliyinə və d. üzvlərə yayıla bilər.**
- **Çox hallarda orqanizmin immun cavab reaksiyası nəticəsində invazyialaşmış hüceyrələr dağılır.**
- **Proses klinik və ya latent xarakter alır.**

VL-PATOGENEZİ

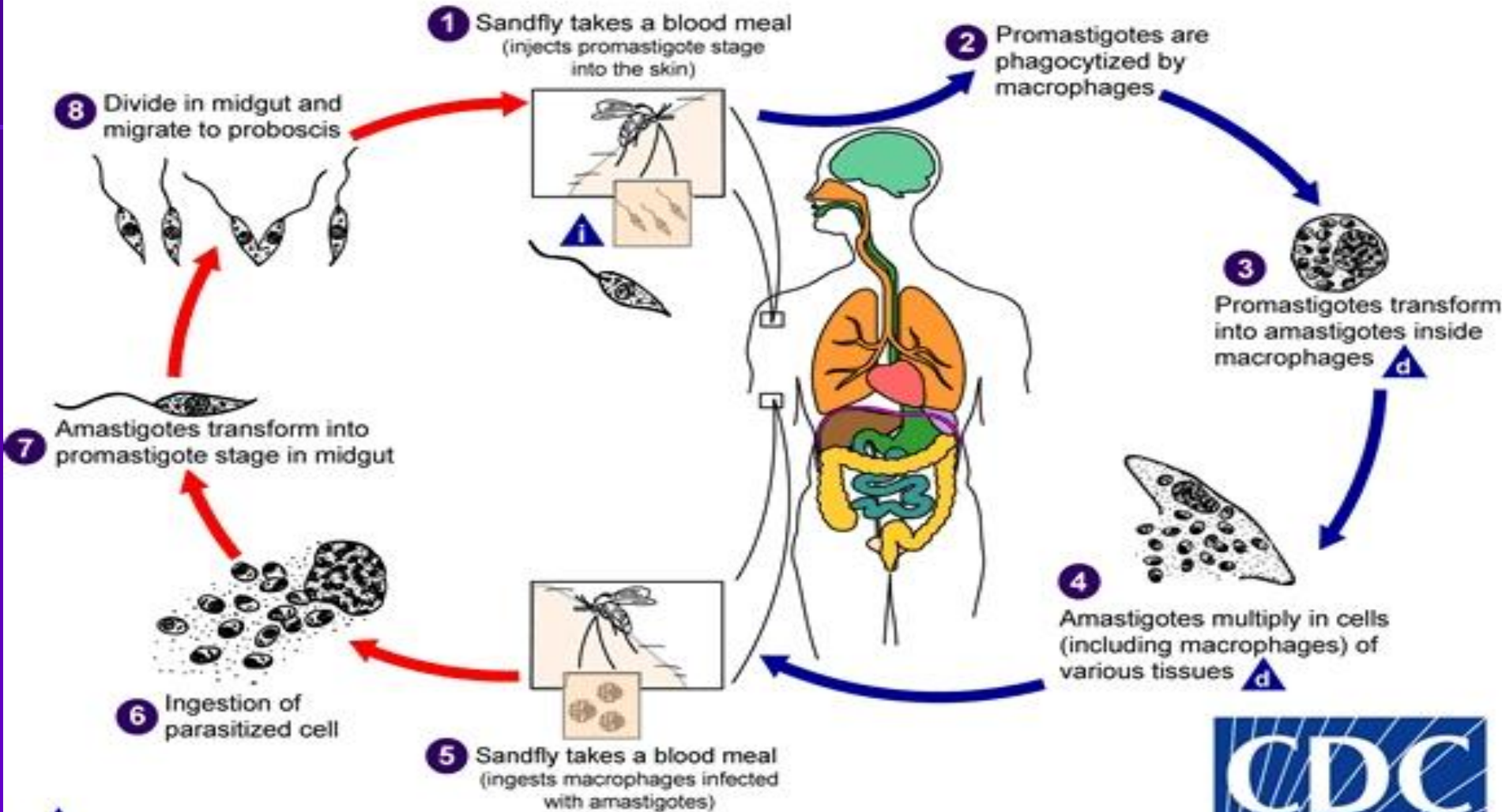
- Müxtəlif faktorların (kortikosteroidlərlə müalicə və s.) təsiri ilə əlaqədar immun reaktivlik zəifləyir, bu leyşmaniyaların sürətlə artıb çoxalmasına səbəb olur.
- Parenximatoz orqanların böyüməsi, onların funksional pozğunluqları, ümumi intoksikasiya inkişaf edir.
- Qaraciyərdə ulduza bənzər epiteliositlərinin, Kupfer hüceyrələrinin hiperplaziyası, proliferasiyası hepatositlərin sıxışdırılmasına, atrofiyasına səbəb olur.
- Qaraciyər toxumasının interlobulyar fibrozu inkişaf edir.
- Sümük iliyində qan yaranma pozulur.
- Dalaq, limfa düyünləri zədələnir
- Hipoxrom anemiyaya, leykopeniyaya inkişaf edir.

Visseral leishmanioz

Sandfly Stages

Human Stages

i = Infective Stage

d = Diagnostic Stage

VL-PATOGENEZİ

- ❖ Mononuklear-faqositar elementlərin hiperplaziyası hüceyrə immunitetinin zəifləməsi ilə müşayiət olunur,
- ❖ Qeyri-spesifik antitellərin (əsasən auto antitellərin) sintezi sürətlənir.
- ❖ Bu özünü hiperqammaqlobulinemiya ilə göstərir.
- ❖ Bu cür müdafiə əhəmiyyəti olmayan hiperimmunoqlobulinemiya bəzən immunpatoloji proseslərin inkişafına şərait yaradır.
- ❖ II-li infeksiyanın, böyrək amiloidozunun inkişafı mümkündür.
- ❖ Daxili üzvlərdə hipoxrom anemiya üçün xarakterik olan dəyişikliklər qeyd edilir.
- ❖ Müvafiq müalicə nəticəsində müşahidə edilən spesifik dəyişiklər geriyyə inkişaf edir. Xəstəlikdən sonra davamlı immunitet yaranır.

VL-KLINİKA

- ✓ **İnkubasion dövr:** 20 gündən - 1 ilədək, orta hesabla 3-6 ay çəkir. Nadir hallarda 2-3 ilədək uzana bilər.
- ✓ **Xəstəlik nəzərə çarpmadan keçir** kliniki əlamətlər gec meydana çıxır
- ✓ Az yaşlı uşaqlarda, bəzən böyüklərdə törədici daxil olan yerdə, dəridə ilkin affektlər formalaşa bilər
- ✓ Bu əsasən Şərqi Afrika visseral leşşma-zunda qeyd edilir
- ✓ Kliniki dövrləri: başlanğıc, qızğın və terminal dövrlər
- ✓ Xəstəlik tədricən: ümumi zəiflik, yorğunluq, iştahsızlıq ilə başlayır.
- ✓ Temperatur 39-40⁰-dək yüksəlir. Dalğavari xarakter daşıyır, 2 həftədən 2 ayadək davam edir.
- ✓ Qızdırma 1 neçə gündən 1-2 ayadək uzan apireksiya dövrləri ilə növbələşir.

VL-KLINİKA

- ✓ **Temperaturda gündəlik sıçramalar** da mümkündür. Belə ki, gün ərzində temperaturun 2-3 dəfə ən yüksək rəqəmlərədək yüksəlməsi - sıçraması qeyd edilir.
- ✓ Daimi əlamətlərdən biri də **qaraciyər və dalağın böyüməsi**, konsistensiyasının bərk olmasıdır.
- ✓ Xüsusən **dalaq daha çox böyüyür** və qarın boşluğunun çox hissəsini əhatə edir.
- ✓ Qaraciyər böyüyərək göbək xəttinə çatırsa, **dalağın aşağı kənarı kiçik çanaq boşluğuna**, yuxarı kənarı VI-VII qabırğa səviyyəsinə çata bilər.
- ✓ **Dalağın infarktı mümkündür.**
- ✓ Palpasiyada həm qaraciyər, həm də dalaq bərk, səthi hamar, **ağrısız olur.**
- ✓ **Ağrı perisplenit və perihepatit inkişaf** edərsə qeyd edilir.

Visseral Leishmaniasis

Organlarda oluşan türüne visseral leishmaniasis denir.

Yemeğe, kilo kaybı, dalak ve karaciğer büyüklüğü belirtilerle kendisini gösterir.

Tedavisinde Glucantime kullanılır.

Ölümüne yol açan ciddi bir hastalıktır.

VL-KLINİKA

- Aralıq dəniz - Orta Asiya variantı üçün limfadenopatia xarakterikdir - periferik, mezenterial, peribronxial və d.
- **Bronxadenit nəticəsində öskürək tutmaları olur. II-li infeksiya qoşulması tez-tez pnevmoniya ilə nəticələnir**
- Böyümüş periferik limfa düyünləri palpasiyada bərk, ağrısız olur.
- **Müalicə olunmayan xəstənin vəziyyəti pisləşir ayrığılayır, kaxeksiya belə ola bilər.**
- Hipersplenizm inkişaf edir. Anemiya progressivləşir, rəng avazıdır.
- **Hindistan variantında limfadenopafiya xarakterik deyildir.**
- Hindistan visseral leşmaniozunda dərinin rənginin tündləşməsi baş verir. Bu böyrəküstü vəzin zədələnməsi və onun hipofunksiyası ilə əlaqədar meydana çıxır.

Symptoms of Visceral Leishmaniasis

- Enlargement of the spleen
- Enlargement of the liver
- Night sweats
- Severe temperature or irregular bouts of fever that can last for weeks
- Bleeding
- Blackening of the skin
- Scaly skin
- Dark and ashen skin
- Cough
- Weakness
- Substantial weight loss

For More Information, Visit: www.epainassist.com

VL-KLİNİKA

❖ Periferik qanda

- anemiya: -erit. $1-2 \cdot 10^{12}/l$, Hb-40-50 q/l, rəng göstəricisi düşür-0,6-0,8, poykilositoz, anizositoz, anizoxromiya
- leykopeniya - $2 \cdot 2,5 \cdot 10^9/l$, neytropeniya -10%-dək, nisbi limfositoz qranulositopeniya, aneozinofiliya
- trombositopeniya, EÇS kəskin (90 mm/saat) yüksəlir.

❖ Qanın laxtalanması və eritrositlərin rezistentliyi zəifləyir. Qlobulinlər artır, albuminlər azalır.

❖ Aqranulositozla bağlı kəskin leykopeniyanın inkişafı ağız boşluğunda, əsnəkdə, badamcıqlarda, diş ətində xorali-nekrotik dəyişikliklərə səbəb olur.

❖ Nadir hallarda hemorragik sindrom - dəriyə, selikli qişalar qan sızmalar və hətta burundan, m-bağırsaqdan qan axmalar ola bilər.

VL-KLINİKA

- Kəskin hepatosplenomeqaliya və qaraciyərdə inkişaf edən fibroz portal hipertenziyaya, assit və aşağı ətraflarda durğunluq əlamətləri verir
- Hepatosplenomeqaliya ilə əlaqədar diafraqma yuxarı qalxır, ürək sağa doğru yerini dəyişir.
- Ürək tonları karlaşır, taxikardiya (həm qızdırma, həm də temperatur normal olduqda) olur.
- A/T düşür. Anemiya və intoksikasiya gücləndikcə ürək çatmamazlığı əlamətləri artır.
- Bağırsaq pozğunluğu əlamətləri qeyd edilir, diareya baş verir.
- Qadınlarda oliqo- və ya amenoreya, kişilərdə cinsi fəallığın zəifləməsi müşahidə edilir.

VL-KLİNİKA

- ✓ Hindistan, bəzən də Şərqi Arika (Kala-azar) VL-da 5-10% halarda müalicədən 1-2 il sonra dəridə düyüçük, ya ləkələr şəklində leyşmanoidlər inkişaf edir
- ✓ Bu düyüncüklər illərlə, hətta 10 illərlə saxlanıla bilər. Düyüncük və səpgilərdə leyşmaniyalar qaldığından xəstələr ətrafdakılar üçün təhlükəlidirlər - infeksiya mənbəyidirlər.
- ✓ Hazırda xəstəliyin belə nəticə verməsi yalnız Hindistanda qeyd edilir.
- ✓ Xəstəliyin terminal dövründə kaxeksiya inkişaf edir, əzələlər tonusdan düşür, dəri incəlir.
- ✓ Uzaqdan baxdıqda qarın divarında həddən artıq böyümüş qaraciyər və dalağın cizgiləri görünür.
- ✓ Dəri mərməri - kaşını xatırladır, bəzən torpağa, mumabənzər rəng alır.

Aralıq dənizi - Orta Asiya visseral leşşmaniozu

Kəskin - Yarım kəskin - Xroniki ola bilər.

➤ **Kəskin forma** - az yaşlı uşaqalarda olur və nadir hallarda rast gəlinir. Ağır gedişli ilə seçilir. Vaxtında müalicə aparmadıqda ölümle nəticələnir.

➤ **Yarımkəskin forma** - nisbətən tez-tez rast gəlir. Ağır gedişli malikdir. 5-6 ay ərzində xəstəliyin əlamətləri progressivləşib, müalicə aparmadıqda ölümle nəticələnir.

➤ **Xroniki forma**

o çox rast gəlinən formadır, yuxarı yaş qrupundan olan uşaqalarda və böyüklərdə qeyd olunur.

o gedişli nisbətən xoş olub, davamlı remissiyalarla xarakterizə olunur.

o vaxtında müalicə sağalma ilə nəticələnir.

➤ **Yoluxma** bir sıra hallarda subklinik və latent formalarının inkişafı ilə də nəticələnmə bilər.

Ağırlaşmaları.

- ❖ pnevmoniya, enterokolit, nefrit
- ❖ trombohemorragik sindrom, qırtlağın ödemisi
- ❖ xoralı stomatit, diş ətində nekrotik-xoralı prosesin inkişafı

Proqnozu.

- ❖ Ağır və ağırlaşmış gedişlər zamanı və müalicənin vaxtında aparılmadığı hallarda proqnozu ciddidir.
- ❖ Yüngül formaların özbaşına sağalması mümkündür.

Diagnozu.

- ✓ Kliniki diaqnozu endemik ocaqlarda çətinlik törətmir.
- ✓ Laborator diaqnoz: leyşmaniyaların qandan, sümük iliyindən (95-100%) hazırlanmış preparatda aşkar edilməsi
- ✓ Bəzən qarajiyərin, dalağın, limfa düyünlərinin biopsiyası aparılır.
- ✓ Sümük iliyini NNN aqara əkməklə kulturanın alınması
- ✓ Köməkçi müayinə - seroloji müayinələr: KBR, qeyri-düz immuno fluoressensiya reaksiyası, İFM, LAR və s.
- ✓ Bioloji sınaq da qoymaq olar.
- ✓ *Leyşmaninlə dəri daxili sınaq - Monteneqro reaksiyası*

Dif. Diaqnoz

Visseral leyşmanioz brusellozdan, qarın yatalağından, vərəmdən, sepsisdən, leykozdan, limfoqranulomatozdan fərqləndirilməlidir

M ÜALİCƏ

➤ **5-valentli sürmə preparatları, pentamidin-izotionat tətbiq edilir.**

➤ **Solusurmin 20%-li-10 ml ampula.**

○ Yaşdan və xəstəliyin ağırlığından asılı olaraq hər kq çəkiyə 0,1-0,15 q olmaqla təyin edirlər.

○ Təyinat 3 dəfə az dozadan başlayaraq tədricən artırılır, 3-4 inyeksiyaya tam dozaya çatdırılır.

○ Gündəlik doza böyüklərə 1 dəfəyə, uşaqlara 2 dəfəyə hər gün, fasilə verilmədən 15-20 gün təyin edilir.

○ Kliniki nəticə əldə edildikdə müalicə kursu 10-15 günə endirilə bilər. Ağır hallarda 25-30 günədək uzatmaq olar.

○ Residivlər baş verərsə müalicə kursu təkrar edilir.

➤ **Pentamidin-izotionat** hər kq çəkiyə 4 mq olmaqla 10-15 inyeksiya, hər gün və ya günəşırı, əzələ daxilinə təyin edilir.

➤ **Qlükantim** - gündəlik doza hər kq çəkiyə 0,06 q olmaqla I gün - 1/4 doza, II gün - 1/2, III gün - 3/4, IV gündən tam doza Ə/daxili yeridilir. Kurs müalicəsi 10-15 inyeksiya, 4-6 həftədən sonra müalicə kursu təkrar edilir.

Profilaktika s i.

- Profilaktika tədbirləri xəstələrin vaxtında aşkara çıxarılıb təcrid edilməsi və müalicəsinə yönəldilməlidir.
- Leyşmaniozla yoluxmuş itlər tələf edilməlidir.
- Xəstəlyin törədiciləri ilə - hünülərlə mübarizə tədbirləri işlənilib hazırlanmalıdır

DƏRİ LEYŞMANIOZU

- ❖ Əsasən tropik, subtopik iqlim qurşaqlarında rast gəlinir.
- ❖ Dəridə sonradan çapıqlaşma ilə nəticələnən xoraların əmələ gəlməsi ilə xarakterizə olunur.

Aşağıdakı kliniki formaları vardır.

I. Köhnə dünya dəri deysmaniozu

- ✓ Antropanoz - şəhər tip dəri leysmaniozu - gec sağalan forma
- ✓ Zoonoz - çöl-kənd tip dəri deysmaniozu - kəskin nekrozlaşan forma

II. Yeni dünya dəri leysmaniozu.

- ✓ Amerika qitəsində yayılmışdır.
- ✓ Dəri leysmaniozunun leysmaniyaların müxtəlif növləri tərəfindən törədilən kliniki variantları

ANTRAPONOZ DƏRİ LEYŞMANIOZU – ADL - il yarası,

- ❖ Törədici - *Leishmania tropija minor*,
- ❖ İnfeksiya mənbəyi xəstə insanlar,
- ❖ Keçiriciləri hünülər: *Ph.papatasii*, *Ph.sergenti*, *Ph.caucasieus*.
- ❖ Bütün il boyu rast gəlinir.
- ❖ Əsasən Aralıq dənizi, Yaxın və Orta Şərqdə, Hindistanda, Orta Asiyada, Zaqafqaziyada təsadüf edilir
- ❖ Zədələnmiş dəridə histiositlər, plazmatik hüceyrələr və qisməndə neytrofillərdən ibarət qanulomatoz infiltrat əmələ gəlir
- ❖ Endotel hüceyrələrinin şişkinləşməsi, proliferasiyası, damar divarının infiltrasiyası ilə əlaqədar damarların daralması qeyd edilir.
- ❖ İnkubasion dövr: 2-4 aydan 1-2 bəzən 4-5 ilədək çəkir

– Antroponoz dəri leyšmanioz

Həm antroponoz, həm də zoonoz dəri leyšmaniozda aşağıdakı kliniki formalar var

❖ *İlkin leyšmanioma:*

- qabarcıq mərhələsi,
- xoralaşma mərhələsi,
- çapıqlaşma mərhələsi;

❖ *2) Ardıcıl baş verən leyšmanioma*

❖ *3) Diffuz infiltratlaşmış leyšmanioma*

❖ *4) Tuberkuloid dəri leyšmaniozu*

- ❖ Törədicinin daxil olduğu yerdə bir elə nəzərə çarpmayan 2-3 mm ölçüdə qabarcıq meydana çıxır.
- ❖ Dəri üzərindən hiss olunmaz dərəcədə yüksələn qabarcıqda gözlə görünən iltihab dəyişikliklər olmadığından uzun müddət diqqətdən kənar qalır.

ZOONOZ DƏRİ LEYŞMANIOZU

pendin xorası, kənd-çöl leyşmaniozu

- Törədicisi: *L.tropika* mayor - antigen və bioloji xüsusiyyətləri ilə antroponoz DL törədicisindən fərqlənir
- Инфекция мянбәйи эямирисиляр - сичовуллар, сичанлар, сцнбцлгыранлар, гум сычанлары, эялинсик вя с. ола биляр.
- Кечирисиляри щцнцлярдир – ясасян Пщ.папатасии.
- Щцнцляр эямирисилярдян ган сордугдан 6-8 эцн сонра йолухдурусу олурлар.
- Ясасян йай айларында гейд едилир вя кянд йерляриндя раст эялинир.
- Ендемик зоналарда ясасян ушаглар вя ора тязя эялянляр хястялянирляр. Беля ки, йерли ящалидя иммунитет формалашмыш олур.

ZOONOZ DƏRI LEYŞMANIOZU

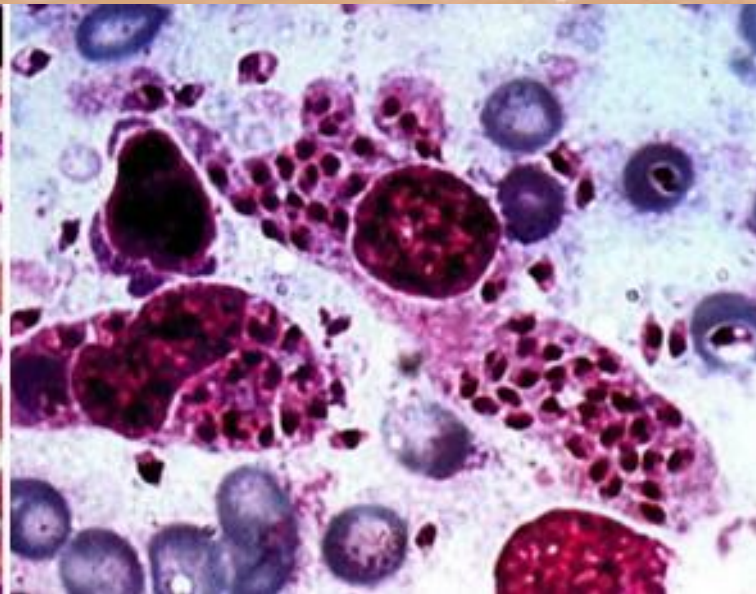
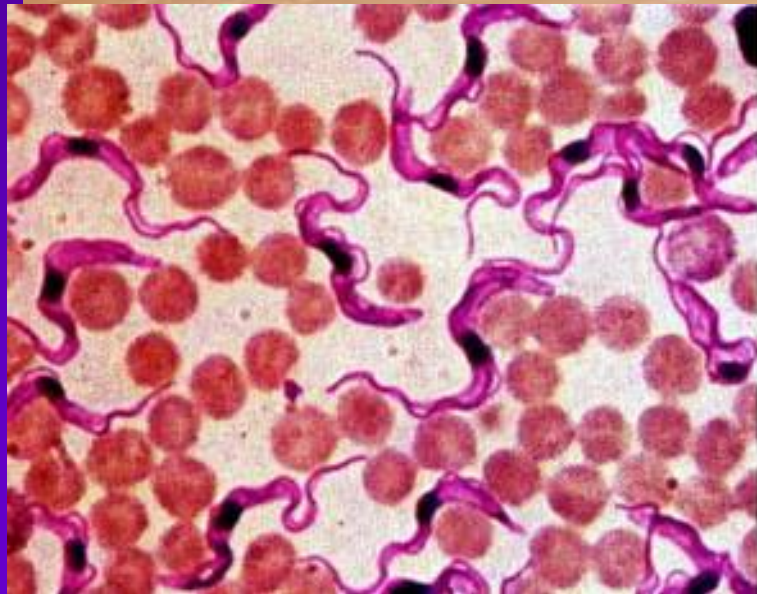
pendin xorası, kənd-çöl leyşmaniozu

- Afrika ölkələrində, Hindistanda, Ərəbistanda, Yaxın Şərqdə, Türkmənistanda, Özbəkistanda, Gürüstanda, Ermənistanda da qeyd edilir.
- İnkubasion dövr nisbətən qısa olur, 1 həftədən 1-1,5 ayadək çəkir. Orta hesabla 10-20 gündür.
- Antroponoz DL-nun klinik formaları zoonoz dəri leyşmaniozunda da qeyd edilir.
- Leyşmaniyalar daxil olduqları yerdə, makrofaqlarda çoxalaraq produktiv iltihab verirlər.
- Spesifik qranulomalar əmələ gəlir.
- Törədiyi daxil olan yerdə 2-4 mm diametrində konusa oxşar, çəhrayı rəngdə qabarcıq meydana çıxır.
- Bir neçə gündən sonra ölçüləri böyüyüb 1-1,5 sm-ə çatır.

- **1-2 həftəyə ortasında nekrozlaşma baş verir. Kənarları girintili-çixıntılı, 2-4 mm ölçüsündə xora formalaşır.**
- Zoonoz DL-də qabarcıq böyük ölçüdə olması, çəhrayı-qırmızı rəngi, ətrafında geniş əhatəli infiltratın, ödemənin olması və sürətlə iriləşməsi ilə fərqlənir
- **Çox vaxt ilkin leysmaniomaların ətrafında çox sayda 100-150-dək tezliklə xoralaşaraq bir-biri ilə birləşən xırda qabarcıqlar əmələ gəlir.**
- Xoralaşmış geniş sahələr meydana çıxır - kənarları girintili-çixıntılı, qazılmış, dibi nekroz kütlələri və seroz-irinli ifrazatla örtülü olur.
- **II aydan xoranın dibi təmizlənir, qranulyasiya başlayır.**
- Qranulyasiya qopduqdan sonra mərkəzində kələ-kötür epitelizasiya sahələri meydana çıxır.
- **Proses 5-6 aya tamamlanır - xoralar epiteləşib canıqlaşır**

İnsanlara transmissiv yolla *Phlebotomus* və ya
Lutzomyia cinsindən olan hünülərlə yoluxur.■

YENİ DÜNYA DƏRİ LEYŞMANIOZU

Amerika qitəsi dövlətlərində leyşmaniyaların müxtəlif variantları və ya növləri tərəfindən törədilən

3 qrup leyşmanioza rast gəlinir:

- Aralıq dənizi - Orta Asiya VL oxşar *visseral leyşmanioz*,
- *dəri leyşmaniozu*
- *dəri-selikli qısa leyşmaniozları*.
- Müasir müayinə üsulları ilə Amerikada leyşmaniozların ayrı-ayrı variantlarının törədiciləri arasında antigen fərqlərinin olduğu müəyyən edilmişdir.
- Keçiriciləri *lutzomyia cinsindən* olan hünülərdir.

Yeni dünyanın dəri leşmaniozu

Cənubi amerika leşmaniozu (L.braziliens)

- **Təbii ocaqlı xəstəlikdir**
- Mənbəyi xırda meşə gəmiriciləri.
- **80% hallarda burun, udlq, qırtlaq, traxeyada olur.**
- Təkcə selikli qişalar deyil qığırdaq da prosesə cəlb olunur. Dəridə xoralar sağaldıqdan sonra belə selikli qişalarda, burun çəpərində, qırtlaqda, traxeyada toxumanın dağılması progressivləşir.
- **Bu işə xarici görünüşün eybəjərləşməsi ilə nəticələnir.**
- Müalicə aparılmadıqda xəstəlik ölümlə nəticələnir.

Dəri-selikli qışa leyşmaniozu (Yeni dünyanın dəri leyşmaniozu

- **Çiklero xorası** – törədicisi *L.mexijana*.
- infeksiya mənbəyi xırda meşə gəmiriciləri Meksikada, Qvatemalada, Hondurasda, ABŞ-da meşədə işləyənlər - əsasən kauçuk şirəsi yığanlar və s. arasında yayılmışdır.
- klinikası dəri leyşmaniozunu xatırlatsada, 40% hallarda qulaq seyvanı zədələnərək, dağılır
- selikli qışalar prosesə cəlb olunmur. Uzun sürür.
- **Amazon leyşmaniozu** – törədicisi *L.m.amazonensis*
- infeksiya mənbəyi xırda gəmiricilər, tülkülər
- Amazon vadisində, Braziliya və Trinidadada qeyd edilir.
- Aşağı ətraflarda dəri zədələnir. Keçiricisi olan hünü növləri yer səthinə yaxın – 1 m-dək hündürlükdə uçurlar

Yeni dünyanın dəri leşmaniozu

- **Diffuz dəri leşmaniozu** – törədici *L.m.pifanoi*.
  - Keçirici hünülər və infeksiya mənbəyi bəlli deyildir.
  - Braziliya və Venesuelada rast gəlinir.
  - Tuberkuloid formanı xatırladır.
  - Üzün eybəcərləşməsinə səbəb olan, xoralaşmayan yayılmış infiltratlaşma inkişaf edir.
  - Selikli qişa zədələnmir.
- **Meşə frambeziyası** – törədici: *L.braziliensis guyanensis*.
  - Braziliya, Qvineya, Venesuelada əsasən daima meşədə işləyənlər arasında rast gəlinir.
  - Bütün bədəndə, dəridə tək-tək və ya çox sayda kraterə bənzər, ağrısız xoralarla biruzə verir.
  - 9 ayadək davam edir, öz-özünə sağalır. Selikli qişa zədələnmir.

Yeni dünyanın dəri leşmaniozu

- **Panama leşmaniozu** – törədicisi: *L.b.panamensis*.
- infeksiya mənbəyi meşə gəmiriciləri, meymunlar və s.
- Panama və d. Mərkəzi Amerika ölkələrində təsadüf edir.
- meşədə işləyənlər yoluxur.
- dəri zədələnir və ağrılı olur (xüsusən dodaqlarda).
- öz-özünə sağalmır. Uzun sürür.
- **Peru leşmaniozu** – törədicisi *L.peruviana*.
- xəstə itlərdən yoluxulur. Endemik ocaqlarında itlərin 50%-i yoluxmuş olur.
- Peru və Argentinada dağlıq ərazilərdə 1800-2700 m yüksəklikdə olan yaşayış yerlərində qeyd edilir.
- Klinikası zoonoz dəri leşmaniozuna oxşayır.
- 4 ay davam edir, öz-özünə sağalır.

Yeni dünyanın dəri leşmaniozu

- **Venesuela leşmaniozu** – törədicişi *L.qarnhami*.
- Venesuelanın dağ rayonlarında rast gəlinir.
- Keçiriciləri və infeksiyanın mənbəyi məlum deyildir.
- Dəridə olan dəyişikliklərlə özünü büruzə verir 6 ay davam edir.
- Əmələ gəlmiş xoralar çapıqlaşaraq öz-özünə sağalır.

“Tapir burnu”

Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. Permission required for reproduction or display.

(a)

(b)

Diagnozu.

- Klinik-epidemioloji məlumatlara
- Parazitin dəri və selikli qişa xoralarından tapılmasına,
- Seroloji müayinələrə
- Monteneqro sınağına görə müəyyən edilir.

Diferensial diaqnozu.

Sifilis, cüzam, dəri vərəmi, Kaposi sarkoması, selikli qişaların fuzospirillezu, sporotrixoz, Cənubi Amerika blastomikozu, epitelioma ilə aparılır.

Müalicəsi.

Antrapanoz dəri leşmaniozunda tətbiq edilən müalicə tədbirləri

Profilaktikası.

Hünülərdən qorunmaq üçün tor və repellentlər məsləhət görülür.